

ศิลปะ: ความจริง ความดี และความงาม

วรรณวิสาข์ ไชยโย¹

(วันที่รับ: 4 ต.ค. 2567; วันที่แก้ไขเสร็จ: 7 มิ.ย. 2568; วันที่ตอบรับ: 12 มิ.ย. 2568)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะกับความจริง ความดี และความงาม และทำให้เกิดความตระหนักถึงบทบาทของศิลปะที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ จากการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะกับความจริง ศิลปะทำให้มนุษย์สามารถเข้าถึงความจริงในฐานะการมองโลกและชีวิตตามสภาพความเป็นจริง ความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะกับความดี ศิลปะเป็นเครื่องมือรับใช้ศีลธรรมและส่งเสริมให้เป็นคนดีมีศีลธรรม และความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะกับความงาม ศิลปะเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในตัวเอง ศิลปะไม่ได้สร้างขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องมือรับใช้สิ่งอื่นใด ศิลปะสร้างขึ้นเพื่อความงาม ความเพลิดเพลินใจเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ศิลปะไม่จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์กับคุณค่าแบบใดแบบหนึ่งเท่านั้น การที่จะเข้าใจงานศิลปะได้ดีจึงจำเป็นต้องมองให้มากกว่าหนึ่งมุมและพิจารณาคุณค่าอื่น ๆ ด้วย ศิลปะจึงเป็นสะพานเชื่อมโยงให้เข้าถึงความจริง ความดี และความงาม ในเอกภาพเดียวกัน

คำสำคัญ: ศิลปะ, ความจริง, ความดี, ความงาม

¹ รองศาสตราจารย์ ดร., ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้เขียนหลัก, E-mail: wanwisa.c@cmu.ac.th

Art: Truth, Goodness and Beauty

*Wanwisa Chaiyo*²

(Received: October 4, 2024; Revised: June 7, 2025; Accepted: June 12, 2025)

Abstract

This article examines the interrelationship between art, truth, goodness, and beauty, with the aim of fostering a deeper awareness of the role of art in shaping human life and well-being. The findings indicate that art enables individuals to access truth through an authentic perception of the world and life as they truly are. In relation to goodness, art functions as a moral instrument that nurtures ethical awareness and promotes virtuous character. Concerning beauty, art possesses intrinsic value and exists not as a means to serve external purposes but as an end in itself, created for the appreciation of beauty and aesthetic enjoyment. However, understanding art requires a perspective that transcends any singular value framework. A multidimensional approach is necessary to grasp the full significance of artistic expression. Ultimately, art serves as a bridge that unifies truth, goodness, and beauty into an integrated whole, thereby enriching both the individual and the broader cultural context.

Keywords: Art, Truth, Goodness, Beauty

² Associate Professor, Department of Philosophy and Religion, Faculty of Humanities, Chiang Mai University.

Corresponding Author, E-mail: wanwisa.c@cmu.ac.th

1. บทนำ

คำว่า “สุนทรียศาสตร์” หรือ “Aesthetics” มาจากรากศัพท์ภาษากรีกว่า Aisthanomai ที่แปลว่าการรับรู้ (Perceive) ที่ใช้หมายถึงการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัส ในคริสต์ศตวรรษที่ 18 นักปรัชญาชาวเยอรมันที่มีชื่อว่า โบมการ์เต้นท์ (Alexander Gottlieb Baumgarten, 1714-1762) ได้เขียนหนังสือเรื่อง *Aesthetica* และได้นำคำว่า Aesthetics มาใช้อย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรกและได้ให้คำนิยามสุนทรียศาสตร์ว่าเป็นศาสตร์แห่งความรู้สึก หลังจากนั้นคำว่า สุนทรียศาสตร์ ก็ถูกนำมาใช้เป็นชื่อหนึ่งในสาขาวิชาปรัชญาที่ศึกษาเกี่ยวกับความงามเป็นต้นมา

ความสัมพันธ์ระหว่างสุนทรียศาสตร์กับศิลปะ ในเนื้อหาของสุนทรียศาสตร์และศิลปะมีความสัมพันธ์ในประเด็นที่ต่างก็เป็นผลมาจากการแสดงออกซึ่งการรับรู้และความรู้สึก อีกทั้งคุณค่าของศาสตร์ทั้งสองนี้ต่างเกิดขึ้นมาจากปฏิกริยาอย่างฉับพลันโดยไม่สามารถใช้ภาษาใด ๆ มาอธิบายได้ แต่นักปราชญ์ทั้งหลายต่างพยายามที่จะอธิบายคุณค่าทางสุนทรียโดยหาเหตุผลมาเป็นเครื่องประกอบ นั่นคือ นักปราชญ์พยายามทำสุนทรียให้เป็นปรัชญา สุนทรียศาสตร์จึงมีคุณลักษณะพิเศษสองส่วน คือ ส่วนแรก สัมพันธ์กับศิลปะเพราะสามารถแสดงออกได้ทันทีโดยไม่ต้องใช้เหตุผล และส่วนที่สองสัมพันธ์กับปรัชญา เพราะพยายามหาเหตุผลอธิบายคุณค่าทางความงาม และพยายามหามาตรการสากลมาจัดคุณค่านั้น ตลอดจนวิเคราะห์วิจารณ์ศิลปะทุกประเภทรวมทั้งการตีความปัญหาต่าง ๆ ทางศิลปะ โดยอาศัยระบบปรัชญาบริสุทธิ์ (วนิดา ขำเขียว, 2543, น. 5) สรุปได้ว่า สุนทรียศาสตร์สัมพันธ์กับปรัชญาในฐานะที่สุนทรียศาสตร์เป็นแขนงหนึ่งของปรัชญาในสาขาคุณวิทยาที่ใช้วิธีการทางปรัชญาคือการใช้เหตุผลเป็นเครื่องมือในการศึกษาความคิดเรื่องของความงามและศิลปะ

ศิลปะมักถูกมองว่าเป็นเรื่องของความงามและความเพลิดเพลินพึงพอใจเป็นคุณค่าที่สำคัญขั้นมูลฐานอย่างหนึ่งของชีวิต แต่เราไม่อาจปฏิเสธได้ว่ามนุษย์ไม่ได้มีแต่คุณค่าทางสุนทรียะเพียงอย่างเดียวเท่านั้น มนุษย์ยังมีความสัมพันธ์กับคุณค่าด้านอื่น ๆ อีกด้วย ซึ่งการจำกัดความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะกับความงามให้อยู่เพียงด้านเดียวเป็นการมองศิลปะอย่างคับแคบและไม่อาจเข้าใจศิลปะได้อย่างลึกซึ้ง ในบทความนี้จึงต้องการศึกษาประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะกับความจริง ความดี และความงาม

2. ความหมายของศิลปะ

การให้คำตอบต่อคำถามที่ว่า ศิลปะคืออะไร (What is Art?) เป็นเรื่องที่ยากเพราะคำตอบมีความแตกต่างกันหลายอย่างที่หาคำตอบที่จะเป็นข้อยุติให้ยอมรับร่วมกันได้ทุกฝ่าย ศิลปะเกิดขึ้นมาในสังคมมนุษย์ตั้งแต่สมัยอดีตและมีวิวัฒนาการเรื่อยมาจวบจนปัจจุบัน

คำว่า **Art** มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินคือคำว่า *ars* (พหูพจน์: *artes*) ซึ่งมีความหมายดั้งเดิมว่า “skill,” “craft,” “method,” หรือ “technique” หมายถึง **ความสามารถหรือทักษะในการทำสิ่งใด**

สิ่งหนึ่งอย่างชำนาญและมีระบบ (Harper, 2024) คำนี้มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับคำในภาษากรีกคือ *technē* (τέχνη) ซึ่งหมายถึง ศิลปะในฐานะเทคนิคหรือวิธีการที่มีจุดมุ่งหมายในการสร้างสิ่งที่ดีงาม หรือ มีประโยชน์ (Kristeller, 1951) ในยุคโบราณ คำว่า *artes* ในภาษาละตินครอบคลุมทั้ง Liberal art (เช่น ตรรกศาสตร์ ไวยากรณ์ คณิตศาสตร์) และ Mechanical art (เช่น ช่างไม้ การก่อสร้าง การทอผ้า) เมื่อมาถึง ยุคสมัยใหม่ โดยเฉพาะตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมาความหมายเปลี่ยนแปลงเป็นมิติของการสร้างสรรค์เชิงสุนทรียศาสตร์และการแสดงออกของอารมณ์ จินตนาการ และความคิดมากขึ้น

มีนักปราชญ์และผู้รู้หลายท่านได้ให้คำนิยามคำว่า “ศิลปะ” หรือ “Art” ไว้ดังนี้

พจนานุกรมศัพท์ศิลปะ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2530, น. 5) ได้อธิบายศิลปะไว้ว่า

“ผลแห่งพลังความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่แสดงออกในรูปลักษณ์ต่าง ๆ ให้ปรากฏซึ่งอัจฉริยภาพ พุทธิปัญญา ประสบการณ์ รสนิยม และทักษะของแต่ละคน เพื่อความพอใจ ความรื่นรมย์ ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี หรือความเชื่อในลัทธิศาสนา”

วิรุณ ตั้งเจริญ (2537, น. 2) ได้วิเคราะห์คำว่าจากคำนิยามดังกล่าวมีสิ่งที่เกี่ยวข้องกับศิลปะอยู่ 4 ประการ คือ

1. ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) ซึ่งก่อให้เกิดศิลปะที่แปลกใหม่
2. รูปลักษณ์ (Art form) ซึ่งเป็นตัวศิลปะที่เกิดขึ้นจากสื่อต่าง ๆ และเป็นตัวแสดงความงามให้ปรากฏ
3. สุนทรียภาพ (Aesthetic) ซึ่งเป็นตัวภาวะของความงาม ที่นักสุนทรียศาสตร์ยังถกเถียงกันถึงที่อยู่ของความงามนั้นอยู่ที่ใด คืออยู่ที่วัตถุ อยู่ที่จิต หรืออยู่ที่ทั้งในวัตถุและในจิต
4. ความปิติ หรือความเพลิดเพลิน (Pleasure) ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการมีประสบการณ์ความงาม

อารี สุทธิพันธุ์ ได้รวบรวมนิยามศิลปะไว้ ดังนี้

- 1) ศิลปะคือการเลียนแบบธรรมชาติ
- 2) ศิลปะคือการแสดงออกเกี่ยวกับความศรัทธาเชื่อถือของแต่ละสมัย
- 3) ศิลปะคือสื่อติดต่อระหว่างกันแบบหนึ่ง
- 4) ศิลปะเป็นภาษาชนิดหนึ่ง
- 5) ศิลปะคือการแสดงออกทางบุคลิกภาพเด่น ๆ ของศิลปิน
- 6) ศิลปะคือการถ่ายทอดความรู้สึกหรือแสดงความรู้สึกเป็นรูปทรง
- 7) ศิลปะคือการแสดงออกทางความงาม
- 8) ศิลปะคือการแสดงออกของความเชื่อ
- 9) ศิลปะคือความชำนาญในการลำดับประสบการณ์และถ่ายทอดตามจินตนาการให้เป็นวัตถุที่มีสุนทรียภาพ
- 10) ศิลปะคือการรับรู้ทางการเห็น (อารี สุทธิพันธุ์, 2528, น. 14)

จากความหมายต่าง ๆ ดังกล่าวสรุปได้ว่าศิลปะคือผลงานที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นในรูปลักษณะต่าง ๆ ให้ปรากฏซึ่งสุนทรียภาพ ความประทับใจ ความสะท้อนใจ ตามทักษะของแต่ละคน เพื่อความงามและความพอใจ

3. ศิลปะกับความจริง

ประเด็นปัญหาที่ว่าศิลปะสัมพันธ์กับความจริงหรือไม่ ความจริงในทางปรัชญาสามารถแบ่งความจริงเป็นสองระดับคือ สภาพที่เป็นจริง (Reality) กับสภาพที่ปรากฏ (Appearance) เพลโต (Plato, 427-347 ก่อนคริสตกาล) และอริสโตเติล (Aristotle, 384-322 ก่อนคริสตกาล) นักปรัชญากรีกสมัยโบราณ เห็นว่าศิลปะคือการเลียนแบบ (Art is imitation) ซึ่งแนวคิดทางสุนทรียศาสตร์สัมพันธ์กับความคิดทางอภิปรัชญา (Metaphysics) อย่างลึกซึ้ง สำหรับเพลโต ศิลปะเป็นการเลียนแบบสภาพที่ปรากฏ แต่สำหรับอริสโตเติล ศิลปะเลียนแบบสภาพที่เป็นจริง สำหรับเพลโต เมื่อศิลปินได้เลียนแบบได้คล้ายคลึงกับต้นแบบ ผลลัพธ์ก็ยิ่งห่างไกลจากความจริง ศิลปะห่างไกลจากความจริงถึงสองทอดด้วยกันคือ แบบของโຕະสากลเป็นความจริงสูงสุด (มีค่าสูงสุด) โຕະที่เป็นสิ่งเฉพาะห่างไกลจากโຕະสากล (มีค่ารองลงมา) ภาพโຕະห่างไกลจากโຕະที่เป็นสิ่งเฉพาะ (มีค่าน้อยที่สุด) ด้วยเหตุผลดังกล่าวเพลโตได้นำไปสู่การตำหนิศิลปะว่าเป็นสิ่งที่มีค่าต่ำ ขณะที่อริสโตเติลคิดว่าศิลปะเลียนแบบสภาพที่เป็นจริง ศิลปินเลียนแบบสิ่งสากลที่อยู่ในสิ่งเฉพาะ จึงไม่ใช่การเลียนแบบสิ่งที่เลียนแบบออกมาอีกทีหนึ่ง แต่เป็นการเลียนแบบสิ่งสากลที่ปรากฏผ่านสิ่งเฉพาะ โดยศิลปินเป็นผู้มองเห็น “แบบ” ของสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในสิ่งเฉพาะและแสดงออกมาให้เห็นในงานของเขา ศิลปะตามแนวคิดของอริสโตเติล จึงเป็นการเปิดเผยความจริงให้ปรากฏ ด้วยเหตุผลดังกล่าวอริสโตเติลได้นำไปสู่การตีคุณค่าศิลปะคือสิ่งที่มีค่าสูง จะเห็นได้ว่าศิลปะนั้นคือการเลียนแบบ ซึ่งการเลียนแบบ (Imitation) มีรากศัพท์มาจากคำว่า Mimesis หมายถึงการแสดงภาพที่เป็นจริงของโลกและสรรพสิ่ง ทั้งนี้แก่นสารของศิลปะคือการเลียนแบบไม่ได้อยู่ที่ทำให้เหมือนสิ่งนั้นทุกอย่าง แต่อยู่ที่การแสดงความจริงในธรรมชาติ ทั้งนี้ศิลปะคือการเลียนแบบนำไปสู่การสร้างสรรคงานศิลปะที่มีก็จะเลียนแบบของจริง เช่น ภาพเขียนเสมือนจริงหรือสัจนิยม (Realistic) ตามแนวธรรมเนียม ได้แก่ ภาพทิวทัศน์ ภาพคนเหมือน ภาพหุ่นนิ่ง เป็นต้น ในขณะที่แนวคิดทางสุนทรียศาสตร์ของนักปรัชญายุคกลางต้องการให้ศิลปะแสดงคำสอนของศาสนาและความยิ่งใหญ่ของพระเจ้า พระเจ้าทรงเป็นความงามสากล (Universal Beauty) และเป็นผู้ทรงประทานความงามให้แก่สรรพสัตว์และสรรพสิ่งที่พระองค์ได้ทรงสร้างขึ้น ดังนั้นการมองเห็นความงามจะทำให้เราเข้าถึงสัจธรรมสูงสุดหรือพระเจ้าได้

ในช่วงศตวรรษที่ 19 เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ผลจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ระบบอุตสาหกรรม และสังคมที่ให้สิทธิเสรีภาพและเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น ศิลปะจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้ได้เป็นที่ยอมรับในสังคมและผลทางเศรษฐกิจเพื่อการอยู่รอดในสังคมในการทำให้ศิลปะมีส่วนร่วมและบทบาทในการทำหน้าที่รับใช้สังคม และเลือกที่จะมีส่วนร่วมเสรีภาพของสังคม ศิลปะในยุคนี้ได้แสดงออกถึงความงามและปรัชญาในการมองโลกและชีวิตตามสภาพความเป็นจริง อาทิเช่น วิกเตอร์ ฮูโก (Victor Hugo, 1802-1885) เห็นว่าศิลปะควรมีส่วนร่วมในการทำเพื่อสังคม

โดยเขากล่าวว่า “ศิลปะเพื่อศิลปะนั้นอาจจะงาม แต่ศิลปะเพื่อความก้าวหน้าของสังคมนั้นงดงามยิ่งกว่า” (ลักษณะวัต ปาละรัตน์, 2553, น. 172) กล่าวคือศิลปะไม่ใช่เป็นเพียงการแสดงออกทางสุนทรียภาพเพื่อความงามเพียงอย่างเดียว แต่ศิลปะเป็นพลังในการเปลี่ยนแปลงสังคมซึ่งเป็นความงดงามยิ่งกว่า ศิลปะจึงเป็นเครื่องมือในการวิพากษ์ ได้แย้ง หรือยกระดับจิตสำนึกของสังคม ส่งเสริมคุณค่าทางจริยธรรมและเปิดพื้นที่ให้กับเสียงของผู้ที่ถูกกดขี่ โดยเฉพาะในประเด็นความยุติธรรม เสรีภาพ และมนุษยธรรม

ลีโอ ตอลสตอย (Leo Tolstoy, 1828-1910) เห็นว่า ศิลปะเกิดขึ้นภายใต้การยึดมั่นอันแรงกล้าต่อศีลธรรม ศาสนา และความรับผิดชอบต่อสังคมของเขา ตอลสตอยกล่าวว่า

“หากจะให้จุดหมายของกิจกรรมใด ๆ เป็นเพียงแค่ความเพลิดเพลิน และให้คำนิยามแก่นั้นด้วยความเพลิดเพลินอันนั้น คำนิยามดังกล่าวย่อมจะผิดแน่นอน ในกรณีของอาหารไม่มีใครเลยที่จะยอมรับว่าความสำคัญของอาหารคือความเพลิดเพลินที่ได้รับจากมัน ผู้ซึ่งมองเห็นเป้าหมายของการบริโภคอาหารว่า คือความเพลิดเพลิน ย่อมไม่อาจเข้าถึงความหมายอันแท้จริงของอาหารได้ เช่นเดียวกันผู้ที่ให้ความเพลิดเพลิน (ความงาม) เป็นเป้าหมายหรือเป็นรากฐานคำนิยามของศิลปะย่อมไม่อาจมองเห็นความหมายที่แท้จริงของศิลปะได้ เพราะศิลปะจะกลายเป็นกิจกรรมซึ่งความหมายของมันวางอยู่บนความสัมพันธ์กับสิ่งอื่นของชีวิต ความเพลิดเพลิน” (จรรยา โกมูทรัตนาพันธ์, น. 86)

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่านักปรัชญามีมุมมองแตกต่างกันต่อศิลปะที่สัมพันธ์กับความจริง แนวคิดทางสุนทรียศาสตร์ของนักปรัชญาบางท่าน อาทิเช่น เพลโต เห็นว่าศิลปะเป็นเพียงการเลียนแบบสภาพที่ปรากฏที่มาจากการเล่นแบบสิ่งสากลหรือความจริงออกมาอีกทีหนึ่ง ขณะที่อริสโตเติล และนักปรัชญาในยุคกลางเห็นว่าศิลปะเป็นวิถีทางที่ทำให้เราค้นพบความจริงที่ลึกซึ้ง ขณะที่นักปรัชญาบางท่านเช่น วิกเตอร์ ฮูโก และลีโอ ตอลสตอย เห็นว่าศิลปะเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงความงามและปรัชญาในการมองโลกและชีวิตตามสภาพความเป็นจริง

4. ศิลปะกับความดี

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศิลปะกับความดีก็จะมีประเด็นที่ถกเถียงกันว่า ศิลปะควรมีความสัมพันธ์กับศีลธรรมหรือไม่ หรือศิลปะควรเป็นสิ่งที่ทำให้คนเป็นคนดีมีศีลธรรมหรือไม่ นักปรัชญากลุ่มที่เห็นว่าศิลปะสัมพันธ์โดยตรงกับศีลธรรมและเป้าหมายที่แท้จริงของศิลปะก็คือศีลธรรม คุณค่าของศิลปะอยู่ที่การสร้างและส่งเสริมคนดีมีศีลธรรม แนวคิดนี้มีชื่อเรียกว่า ศีลธรรมนิยม (Moralism)

แนวคิดทางสุนทรียศาสตร์ของเพลโตมองว่าศิลปะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับความดีและคุณธรรม ศิลปะเหมือนกันดาบสองคนที่ทำให้มนุษย์มีความสุขและทำให้มนุษย์ขาดเหตุผล ตกเป็นทาสของอารมณ์ อยู่กับการนำศิลปะไปใช้ในแง่ใด ศิลปินที่ดีจะต้องเป็นผู้มีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคม แต่ถ้าศิลปินขาดจิตสำนึกที่ดีต่อสังคมย่อม

นำไปสู่การทำลายสังคม

ในอุทมรัฐเล่ม 3 เพลโตได้กล่าวถึงจุดประสงค์ขั้นต้นของการฝึกฝนเรื่องกวีนิพนธ์และดนตรี ดังนี้

“...ผู้ที่ได้รับการฝึกฝนเรื่องกวีนิพนธ์และดนตรีอย่างถูกต้องจะนำไปสู่การมีจิตใจและร่างกายที่งดงาม ทั้งนี้เนื่องจากจังหวะ (Rhythm) และความกลมกลืน (Harmony) สามารถซึมซับเข้าสู่วิญญาณ (soul) และยึดติดวิญญาณได้อย่างเหนียวแน่นกว่าสิ่งอื่นใด นอกจากนี้ผู้ที่ได้รับการฝึกฝนอย่างถูกต้องยังสามารถทำให้เขาได้รับรู้ถึงความบกพร่องและความน่าเกลียดที่มีอยู่ในศิลปะและธรรมชาติได้อย่างรวดเร็วอีกด้วย เขาจะรังเกียจสิ่งผิดปกตินี้ได้อย่างถูกต้องและจะรับเฉพาะสิ่งที่งดงามและเต็มไปด้วยความรักอันจะนำไปสู่ความพึงพอใจและเติบโตขึ้นเป็นบุคคลซึ่งเต็มไปด้วยจิตใจอันประเสริฐ”

(ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2523, น. 8)

จากที่กล่าวข้างต้น เพลโตชี้ให้เห็นว่าการฝึกฝนเรื่องกวีนิพนธ์และดนตรีอย่างถูกต้องจะนำไปสู่การเป็นคนที่มีจิตใจที่ประเสริฐได้อย่างดี ซึ่งเพลโตเห็นว่า เด็กควรได้รับการเรียนรู้กวีนิพนธ์ที่ผ่านการตรวจตราแล้วทั้งทางด้านเนื้อหา (Content) และรูปแบบ (Formal) ว่าเรื่องใดเหมาะสม โดยเพลโตเห็นว่า เรื่องที่ไม่ควรเล่าเช่น เรื่องเทพเจ้าทำสงครามกัน วางแผนต่อสู้และทะเลาะวิวาทกัน (Homer) หรือวีรบุรุษที่กลัวตายหรือเศร้าโศกเกี่ยวกับความตาย แต่เรื่องที่ไม่ควรเล่าคือ วีรบุรุษที่กลัวการเป็นทาสยิ่งกว่ากลัวตาย การรู้จักควบคุมตัวเองและรู้จักอดทนของวีรบุรุษ เป็นต้น ดังนั้นงานศิลปะจึงต้องอยู่ในการควบคุมของรัฐ ศิลปินจะต้องยอมจำนนต่อการตรวจตราภายใต้ข้อกำหนดของนักกฎหมาย จุดมุ่งหมายสูงสุดของเพลโตคือ “ความรักในความงาม” (The love of beauty) อันหมายถึง การรวมเข้าเป็นหนึ่งเดียวกัน ระหว่างจิตใจที่มีความงามกับสิ่งที่มีความงาม ซึ่งการฝึกฝนเรื่องกวีนิพนธ์และดนตรีอย่างถูกต้องนั้นจะนำไปสู่ความรักในความงาม เพราะการเรียนรู้กวีนิพนธ์และดนตรีอย่างถูกต้องก็เหมือนกับการเรียนรู้ตัวหนังสืออย่างถูกต้อง นั่นคือการมองเห็นสิ่งที่ได้เรียนรู้และการรู้จักแยกแยะสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้อย่างถูกต้อง ไม่ว่าจะไปปรากฏอยู่ที่ใดก็ตาม เขาจะสามารถมองเห็นแก่นแท้ของความงามได้อีกด้วย ดังนั้น ศิลปะสามารถเป็นเครื่องมือนำคนไปสู่การมีศีลธรรมได้ หากผู้นั้นได้รับการฝึกฝนหรือเรียนรู้เรื่องศิลปะซึ่งถูกกำหนดให้ขึ้นอยู่กับลักษณะที่ดีทั้งหลายแล้ว

เซนต์โควนัส (St. Thomas Aquinas, 1225-1274) นักปรัชญายุคกลาง เห็นว่าพระเจ้า (God) ทรงเป็นแบบบริสุทธิ์ (Pure Form) ความจริงบริสุทธิ์ (Pure Actuality) โดยพระองค์ทรงเป็นสาระ (Essence) ของสรรพสิ่ง พระองค์ทรงเป็นความงามสากล (Universal Beauty) และเป็นผู้ทรงประทานความงามให้แก่สรรพสัตว์และสรรพสิ่งที่พระองค์ได้ทรงสร้างขึ้น เซนต์โควนัสอธิบายความงามว่าเป็นสิ่งที่เมื่อเห็นหรือฟังพินิจแล้วทำให้เกิดความเพลิดเพลินและอธิบายสิ่งซึ่งงามว่าเป็นสิ่งที่เมื่อได้ดูแล้วทำให้ต้องการทางฝ่ายต่ำนั้นสงบลง จากคำอธิบายดังกล่าวจะเห็นได้ว่า เซนต์โควนัสไม่ได้ให้ความงามเป็นคุณลักษณะที่อยู่เหนือโลก (Transcendental) หรือว่าเป็นลักษณะที่แยกไปจากความดี เพราะจากแนวคิดที่ว่าสิ่งซึ่งงาม

เป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการดำรงชีวิตมนุษย์ ทำให้ความงามเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความดี โดยเซนต์อโควนัสกล่าวว่า

“สิ่งที่งามก็เหมือนกับสิ่งที่ดี มันต่างกันในเรื่องมุมมองเท่านั้น เพราะสิ่งที่ดีนั้นเป็นสิ่งที่ทุกคนแสวงหา และทั้งความคิดเรื่องสิ่งที่ดีและสิ่งที่งามนั้นต่างก็เป็นสิ่งที่ทำให้กิเลสของเราสงบลง”

(ลักษณะวัต ปาละรัตน์, 2556, 54-55)

ลีโอ ตอลสตอย เชื่อว่าศิลปะเป็นการแสดงออกถึงอารมณ์ความรู้สึกของศิลปินและทำให้ผู้เสพรู้สึกเช่นเดียวกับศิลปิน แต่ด้วยเหตุที่ว่าเขาก็เห็นว่าศิลปะที่ดีจะต้องแสดงออกในลักษณะที่เป็นไปเพื่อศีลธรรมอีกด้วย สำหรับตอลสตอย ศิลปะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคม การตัดสินศิลปะจึงต้องดูที่ความสามารถในการที่จะสื่อสารและเข้าถึงคนจำนวนมากได้ โดยศิลปะที่ดีจะต้องสอดคล้องกับบรรทัดฐานทางศีลธรรมที่ได้มาจากศาสนา และในทัศนะของเขาแล้วการจะทำให้ศิลปะซึ่งเป็นสิ่งที่ใช้ต้นทุนทางสังคมสูงนั้นเป็นที่ยอมรับได้ก็คือการให้ศิลปะได้รับใช้สังคมในการที่จะทำให้สังคมดีขึ้น และมนุษยชาติเข้าถึงความสมบูรณ์ (ลักษณะวัต ปาละรัตน์, 2553, น. 173)

สำหรับตอลสตอย การตัดสินว่าศิลปะดีหรือเลวจึงอยู่บนพื้นฐานของความรู้สึกของผู้รับรู้ที่เกิดขึ้นจากศิลปะนั้นว่าเป็นไปในทางใด โดยการจะตัดสินว่าความรู้สึกนั้นดีหรือไม่นั้น ตอลสตอยใช้มโนทัศน์และมาตรฐานทางศาสนาในการประเมิน เพราะเขาเห็นว่าในสังคมมนุษย์ทุกยุคทุกสมัยนั้นจะมีความเชื่อและการรับรู้ทางศาสนาที่ใช้ร่วมกันในสังคมในการที่จะกำหนดว่าสิ่งใดดีสิ่งใดเลว และมโนทัศน์ทางศาสนา (Religious conception) นี้เองเป็นสิ่งที่ใช้ตัดสินคุณค่าความรู้สึกที่สื่อสารหรือเกิดขึ้นผ่านทางงานศิลปะ และเนื่องจากตอลสตอยเป็นผู้ที่มีศรัทธาอย่างยิ่งในศาสนาคริสต์ เขาจึงประเมินศิลปะจากมโนทัศน์เรื่องความรักของมวลมนุษย์และความเป็นภราดรภาพของมนุษย์ภายใต้พระบิดาหรือพระเจ้าเดียวกัน (ลักษณะวัต ปาละรัตน์, 2553, น. 183)

5. ศิลปะกับความงาม

คนทั่วไปมักมองว่าศิลปะเป็นเรื่องของความงาม ความงามเป็นเรื่องของการสนองตอบความพึงพอใจ ความเพลิดเพลิน ความงามในเชิงสุนทรียศาสตร์ไม่ได้หมายถึงความงามในศิลปกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นเพียงอย่างเดียว แต่หมายถึงความงามที่มีอยู่ในธรรมชาติด้วย สิ่งต่าง ๆ ที่งามนั้นเพราะว่า สิ่งเหล่านั้นมีสุนทรียธาตุ (Aesthetics element) ประกอบด้วย ความสวย (Beautiful) ตัดตาดีใจเหมือนจินตภาพ (Picturesque) และความน่าทึ่งหรือเลอเลิศ (Sublime) เพราะเหตุนี้สุนทรียธาตุจึงมีความหมายลึกซึ้งและกว้างขวาง ก็นความหมายไปถึงความงามในธรรมชาติ ทุกสิ่งที่มีมนุษย์เห็นว่ามี ความงามและความงามในศิลปกรรม เช่น บทเพลง

อันไพเราะกินใจ ความงดงามในจินตนาการของบทกวี หรือความเลอเลิศในคำสอนของศาสนาต่าง ๆ เป็นต้น (กิริติ บุญเจือ, 2518, น. 91)

ความงาม (Beauty) เป็นปัญหาที่ถกเถียงกันมากกว่า ความงามคืออะไรและความงามมีลักษณะเป็นวัตถุวิสัยหรืออัตวิสัย นักปรัชญากลุ่มอัตวิสัยเชื่อว่าความรู้ ความจริง และความงาม ไม่ได้มีจริงในตัวของมันเอง แต่เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมา ฉะนั้นเกณฑ์การตัดสินสิ่งเหล่านี้จึงไม่มีอยู่จริง มนุษย์เท่านั้นที่จะเป็นตัวตัดสินและเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์ขึ้นมา ลักษณะของประสบการณ์ทางสุนทรียะคือ ความรู้สึกเพลิดเพลิน (Delight) ด้วยเหตุนี้ตัวบุคคลจึงเป็นผู้ตัดสินคุณค่าทางสุนทรียะหรือแหล่งของความงาม ทรรศนะนี้บางทีก็เรียกกันว่า Interest Theory of Values (คุณค่าอยู่ที่ความสนใจ) ตัวอย่างนักปรัชญาที่มีแนวคิดเรื่องความงามแบบอัตวิสัย ได้แก่ ตอลสตอย (Tolstoy) ชาวรัสเซีย มีความเห็นว่า คุณค่าทางศิลปะหรือคุณค่าของความงามนั้นขึ้นอยู่กับผลที่เกิดขึ้นต่อบุคคลที่มีประสบการณ์กับศิลปะแขนงนั้น ๆ ศิลปะคือการสื่ออารมณ์ความรู้สึก โดยมีจุดมุ่งหมายจะถ่ายทอดอารมณ์ที่ตัวเองได้รับแก่ผู้อื่น ผลงานทางศิลปะชิ้นใดสามารถถ่ายทอดความรู้สึกไปสู่มหาชนได้ ศิลปะชิ้นนั้นก็ถือว่าประสบความสำเร็จเป็นศิลปะอันยิ่งใหญ่ นอกจากนั้นยังกล่าวว่า ศิลปะมิใช่ให้แต่ความเพลิดเพลินเท่านั้น แต่ยังต้องเป็นสื่อที่สร้างเอกภาพทางอารมณ์ระหว่างมนุษยชาติให้มีเจตนาร่วมกันเพื่อสร้างเสริมสันติภาพให้แก่สังคมร่วมกัน ฉะนั้นความงามจึงไม่ได้มีอยู่ในวัตถุนั้น ๆ แต่อยู่ที่ผลงานชิ้นนั้นที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่ผู้ที่มารับรู้มัน

เดวิด ฮิวม์ (David Hume) นักปรัชญาจิตนิยมชาวอังกฤษ ให้ทรรศนะว่าสุนทรียะหรือความงามเป็นเพียงแต่ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในใจของมนุษย์ ซึ่งอาจเกิดขึ้นเหมือนกันหรือแตกต่างกันก็ได้ สุนทรียะธาตุไม่ได้เกิดมีในวัตถุภายนอก วัตถุภายนอกมีเพียงรูปร่างและขนาดหรืออัตราส่วนเท่านั้น เช่น เราจะหาความงามในคุณสมบัติของวงกลมไม่ได้ นอกจากมีผู้มาชมและมีความรู้สึกทางอารมณ์เท่านั้น ความงามจึงจะเกิดขึ้นได้ (พระเยื้อง ปั่นเหง่ง, 2547, น. 8-9)

ดูแคส ให้ค่าสุนทรียะกับงานศิลปะได้กล่าวไว้ในหนังสือ *The philosophy of art* ว่า

“ความดีของวัตถุซึ่งผู้ชมได้รับโดยตรง (Immediate goodness) นี้ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าความคิดเรื่องความดีในวัตถุของใครเป็นสิ่งที่วัตถุนั้นมีจริง ๆ ความดีของวัตถุซึ่งผู้ชมได้รับโดยตรงเช่นนี้ เป็นความพึงพอใจเป็นประสบการณ์ในตัวตนของผู้ชมที่ได้จากความสัมพันธ์ที่เขามีกับวัตถุนั้นโดยตรง จึงมีเพียงเขาเท่านั้นที่สามารถตัดสินได้ เพราะความพึงพอใจสิ่งที่ปรากฏต่อเขาและความเป็นจริงนั้นเป็นสิ่งเดียวกัน” (Curt John Ducasse, 1966, p. 268) หมายความว่า คุณค่าที่ปรากฏต่อผู้ชมความพึงพอใจที่เขาได้จากงานศิลปะและความเป็นจริงจากการที่เขามีความสัมพันธ์กับวัตถุหรืองานศิลปะเป็นสิ่งเดียวกันและเป็นสิ่งที่เขาเท่านั้นที่ตัดสินมันได้ เพราะมันอยู่ที่ทัศนคติในการมองงานศิลปะนั้นของเขา คนอื่นไม่ได้ยินอยู่ ณ จุดที่เขา มอง คนอื่นไม่ได้มีความสัมพันธ์กับวัตถุอย่างที่เขา มี จึงมีเพียงเขาเท่านั้นที่ตัดสินค่ามันได้ และการตัดสินของเขาที่ไม่ใช่ว่าเป็นการตัดสินใจที่ถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง มันเป็นเพียงการให้ค่าในมุมมองของเขาเท่านั้น

ส่วนนักปรัชญาที่มีแนวคิดเรื่องความงามแบบวัตถุนิยมเชื่อว่าความงามมีเกณฑ์มาตรฐานตายตัวแน่นอนในทางศิลปะ ซึ่งมาตรฐานนี้ไม่มีการเปลี่ยนแปลงและไม่ขึ้นอยู่กับความรู้สึกของใครหรือศิลปินคนใด ความงามเป็นสิ่งที่ติดตัวมากับวัตถุ อยู่ในเนื้อวัตถุ ความงามเป็นสิ่งที่อยู่ในตัวมันเองเป็นแบบวัตถุนิยมแม้ว่าเราจะสนใจหรือไม่สนใจมันก็ตาม การที่เราให้ความสนใจกับวัตถุมิใช่ที่เราสร้างความงามให้แก่วัตถุ แต่เราสนใจวัตถุเพราะเราพบว่าวัตถุนั้นมีความงามอยู่ในตัวมันต่างหาก ซึ่งเกณฑ์การตัดสินความงามนี้สามารถเข้าถึงได้เพียงบางคน และคนเหล่านั้นต้องเป็นคนที่ได้รับการพัฒนาในทางจิตอย่างเต็มที่ เช่น บางคนอาจทำสมาธิ บางคนอาจจะฝึกฝนศิลปะจนเกิดความชำนาญ จึงจะสามารถหยั่งเห็นความงามที่เป็นมาตรฐานได้ ตัวอย่างนักปรัชญาที่มีแนวความคิดเรื่องความงามเป็นแบบวัตถุนิยมที่สำคัญ ได้แก่ เพลโต (Plato) นักปรัชญากรีกมีทัศนะว่าความงามเป็นสิ่งที่มียุ่จริงในโลกแห่งมโนคติ ความงามในทัศนะของเพลโตแทรกอยู่ในงานอื่น ๆ ของชีวิตประจำวัน เช่น การก่อสร้าง การดำรงชีวิตด้วยคุณธรรม สิ่งใดมีความงามก็เพราะสิ่งนั้นมีส่วนร่วมกับมโนคติของความงาม งานด้านศิลปะเป็นสิ่งที่งามเพราะมันเลียนแบบมโนคติของความงาม งานด้านศิลปะไม่อาจนับเป็นสิ่งที่งามที่สุด ความงามที่แท้จริงอยู่ในโลกแห่งมโนคติ ชีวิตอันประเสริฐคือชีวิตของคนที่เพ่งพินิจมโนคติของความงามนั้น

ที่ อี เจสซอพ (T. E. Jessop) ได้กล่าวถึงการตัดสินคุณค่าสุนทรียะไว้ในบทความ “The definition of beauty” ว่า “สิ่งซึ่งเราต้องการในปฏิบัติการสุนทรียศาสตร์คือ มาตรการในการตัดสินและหลักเกณฑ์เดียวที่ใช้ในการตัดสินเชิงสุนทรียะได้ก็คือ ความงามและนิยามของความงาม ซึ่งยังคงการตัดสินสุนทรียะไว้ในบริบทสุนทรียะอย่างสัจยชื่อ ก็คือ นิยามที่กล่าวถึงคุณสมบัติของวัตถุ” (T.E. Jessop, 1969, p. 276) กล่าวคือการตัดสินคุณค่าสุนทรียะของงานศิลปะนั้นจะต้องตัดสินอยู่ในบริบทของศิลปะคือ จะต้องตัดสินที่คุณสมบัติที่มีอยู่ในงานศิลปะ ไม่ใช่ใช้หลักเกณฑ์อื่นที่ไม่ได้อยู่อาณาจักรของศิลปะมาเป็นมาตรวัด และนิยามที่แท้จริงของวัตถุสุนทรียะทั้งหลาย ก็คือ นิยามในเรื่องความงามซึ่งเป็นคุณสมบัติในวัตถุ สำหรับนิยามที่เกี่ยวกับกระบวนการสร้างงานศิลปะจากแรงบันดาลใจภายในหรือที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกทั้งหลายนั้นไม่ใช่นิยามที่แท้จริง

6. ความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะกับความจริง ความดี และความงาม

การพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะกับความจริง ความดี และความงาม ไม่อาจพิจารณาความงามเพียงด้านเดียวเนื่องจากการมองศิลปะอย่างคับแคบและไม่อาจเข้าใจศิลปะได้อย่างลึกซึ้ง ศิลปะไม่ใช่เพียงสิ่งที่ให้ความพึงพอใจทางประสาทสัมผัส แต่เป็นสื่อกลางในการสืบค้นความจริง สะท้อนคุณค่าทางจริยธรรม และจรรโลงจิตวิญญาณ การทำความเข้าใจศิลปะไม่จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์กับคุณค่าแบบใดแบบหนึ่งเท่านั้น ศิลปะทำให้เรามองเห็นความสัมพันธ์กับความจริง ความดี และความงาม อาทิเช่น เพลโตเห็นว่า ศิลปะเป็นการเลียนแบบสิ่งเฉพาะที่อยู่ในโลกแห่งประสบการณ์ซึ่งเป็นการเลียนแบบสิ่งสากลออกมาอีกทีหนึ่ง มนุษย์จึงไม่สามารถเข้าถึงความจริงที่แท้ได้ ศิลปะที่ดีจะต้องชี้นำผู้คนไปสู่ความจริงแท้และส่งเสริมให้เป็นคนดีมีศีลธรรม

ขณะที่อริสโตเติลมีทัศนะแตกต่างไปจากเพลโต อริสโตเติลคิดว่าศิลปะเลียนแบบสภาพที่เป็นจริง ศิลปินเลียนแบบสิ่งสากลที่อยู่ในสิ่งเฉพาะ จึงไม่ใช่การเลียนแบบสิ่งที่เลียนแบบออกมาอีกทีหนึ่ง แต่เป็นการเลียนแบบสิ่งสากลที่ปรากฏผ่านสิ่งเฉพาะ โดยศิลปินเป็นผู้มองเห็น “แบบ” ของสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสิ่งเฉพาะ และแสดงออกมาให้เห็นในงานของเขา ดังนั้นศิลปะตามแนวคิดของอริสโตเติลจึงเป็นการเปิดเผยความจริงให้ปรากฏ อริสโตเติลให้ความสนใจในศิลปะด้านการประพันธ์และการละครมากกว่าศิลปะในแขนงอื่น ๆ ซึ่งเป็นศิลปะที่มีความเกี่ยวข้องกับระบบความคิดและความสามารถแฝงคุณธรรมได้ง่าย ศิลปะในมุมมองของอริสโตเติลค่อนข้างมีคุณค่ามาก ศิลปะให้ทั้งความรู้ ความสุข ความเพลิดเพลิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมันสามารถช่วยให้มนุษย์ปลดปล่อยอารมณ์เกิดการชำระจิตใจจนจิตสะอาดบริสุทธิ์ จึงเป็นการระบายอารมณ์ (Katharsis) ที่ดี (วนิดา ขำเขียว, 2543, น. 127) ตามทัศนะของอริสโตเติล ศิลปะจึงเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เราเข้าใจความจริงเกี่ยวกับธรรมชาติของชีวิตและความดีได้ เอ็มมานูเอล ค้านท์ เสนอแนวคิดที่ซับซ้อนเกี่ยวกับความงามและศิลปะในหนังสือ *Critique of Judgment* เขามองว่าความงามเป็นสิ่งที่เราเห็นจากประสบการณ์ที่เป็นอัตวิสัย (Subjective experience) แต่ก็มีลักษณะเป็นสากล (Universal) เพราะการรับรู้ความงามเกิดจากการใช้ “การตัดสินเชิงสุนทรียะ” (Aesthetic judgment) ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับความรู้หรือศีลธรรมโดยตรง อย่างไรก็ตาม ค้านท์ยอมรับว่าศิลปะและความงามมีบทบาทในการสร้างแรงบันดาลใจในทางศีลธรรม แม้ว่าความงามไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับความจริงหรือความดีในเชิงตรง แต่ศิลปะสามารถช่วยให้มนุษย์คิดถึงถึงความหมายของชีวิตในทางศีลธรรมและสุนทรียศาสตร์ ค้านท์เห็นว่าความงามและศิลปะมีศักยภาพในการเปิดทางให้มนุษย์คิดถึงสิ่งที่อยู่เหนือประสบการณ์ทางโลก เช่น เสรีภาพหรือความดี ลีโอ ตอลสตอย เห็นว่า ศิลปะจะต้องแสดงออกถึงอารมณ์ความรู้สึกของศิลปินและทำให้ผู้เสพงานศิลปะเกิดความรู้สึกเช่นเดียวกับศิลปิน ขณะเดียวกันตอลสตอยยังเห็นว่าศิลปะที่ดีจะต้องมีความสัมพันธ์กับความดีและศีลธรรมที่จะทำให้เกิดการพัฒนาทั้งปัจเจกบุคคลและมนุษยชาติให้ดีขึ้นด้วย จากที่กล่าวมา ในทัศนะของเพลโตและอริสโตเติล ศิลปะมีบทบาทในการเปิดเผยความจริงของชีวิตและธรรมชาติ ขณะเดียวกันก็มีศักยภาพในการปลูกฝังคุณค่าทางศีลธรรมตามทัศนะของตอลสตอย และเป็นกระบวนการทางสุนทรียะที่กระตุ้นการคิดใคร่ครวญถึงความหมายที่ลึกซึ้งของเสรีภาพและความดีในทัศนะของค้านท์ ดังนั้นการเข้าใจศิลปะอย่างรอบด้านต้องตระหนักถึงความสัมพันธ์ที่ซ้อนทับกันของความจริง ความดี และความงาม ซึ่งร่วมกันหล่อหลอมพัฒนาทั้งจิตใจมนุษย์และสังคม

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า นักปรัชญาหลายท่านเห็นพ้องต้องกันว่าศิลปะมีความสัมพันธ์กับความจริง ความดี และความงามในหลายระดับ แม้ว่านักปรัชญาจะมีมุมมองที่แตกต่างกันออกไป ศิลปะถูกมองทั้งเป็นเครื่องมือในการเข้าถึงความจริง เป็นสิ่งที่ช่วยพัฒนาศีลธรรม และเป็นการแสดงออกถึงความงามที่มีผลต่อประสบการณ์และจิตวิญญาณของมนุษย์ ดังนั้นการที่จะเข้าใจงานศิลปะจึงจำเป็นต้องมีมุมมองมากกว่าหนึ่ง โดยพิจารณาคุณค่าอื่น ๆ ด้วย จอร์จ โทมุทริตนา นท์ ได้สรุปไว้ว่า “ชีวิตที่สมบูรณ์ของมนุษย์นั้นย่อมประกอบไปด้วยหลายคุณค่า ศิลปะถึงแม้จะเป็นสิ่งหนึ่งที่เป็นคุณค่าจำเป็นสำหรับมนุษย์ แต่มันจะเป็นสิ่งเล็กน้อยเมื่ออยู่ท่ามกลางคุณค่าอื่น ๆ คุณค่าต่าง ๆ เหล่านี้บางครั้งก็สอดคล้องกัน บางครั้งก็ขัดแย้งกัน การจะเลือกเกี่ยวข้องกับสิ่งใดขึ้นอยู่กับโอกาสและความจำเป็นว่าสิ่งนั้นได้นำมาสู่ความสุขของชีวิตได้มากกว่า ศิลปะจึงไม่ใช่สิ่งที่มีคุณค่าเหนือศีลธรรมหรือคุณค่าอื่น ๆ ของชีวิต” (จอร์จ โทมุทริตนา นท์, 2532, น. 73) งานศิลปะ

จึงเป็นสะพานให้เข้าถึงความจริง ความดี และความงาม ในเอกภาพเดียวกัน ศิลปะช่วยให้เราได้สำรวจโลก
ในแบบที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นและทำให้เราเกิดการตั้งคำถามถึงความหมายของชีวิตและคุณค่าที่เรายึดถืออยู่
ขณะเดียวกันก็ช่วยทำให้ความเป็นมนุษย์ของเรามีความสมบูรณ์และงดงามยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กীরติ บุญเจือ. (2518). *ปรัชญาสำหรับผู้เริ่มเรียน*. ไทยวัฒนาพานิช.
- กীরติ บุญเจือ. (2522). *ปรัชญาศิลปะ*. ไทยวัฒนาพานิช.
- จรูญ โกมุทรัตนานนท์. (2547). *สุนทรียศาสตร์ กรีก-ยุคฟื้นฟู*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จรูญ โกมุทรัตนานนท์. (2532). *ความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะกับศีลธรรม*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ปรีชา ช่างขวัญยืน. (2523). *อุดมการณ์ทางการเมือง*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระเยื้อง ปั่นแห่งเพชร. (2547). *สุนทรียศาสตร์*. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2530). *พจนานุกรมศัพท์ศิลปะ อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. บริษัทเพื่อนพิมพ์.
- ลักษณะวัต ปาละรัตน์. (2556). *สุนทรียศาสตร์*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วนิดา ขำเขียว. (2543). *สุนทรียศาสตร์*. พรวานนการพิมพ์.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2537). *มนุษย์กับความงาม*. โอเดียนสโตร์.
- อารี สุทธิพันธ์. (2539). *ศิลปะกับมนุษย์*. ไทยวัฒนาพานิช.
- Beardsley, Monroe C. (1966). *Aesthetics from Classical Greece to the Present*. The Macmillan Company.
- Budd, Malcolm. (2000). *Concise Routledge Encyclopedia of Philosophy*. Routledge.
- Harper, D. (2024). *Online Etymology Dictionary*. Retrieved from <https://www.etymonline.com/word/art>
- Kristeller, P. O. (1951). The Modern System of the Arts: A Study in the History of Aesthetics. *Journal of the History of Ideas*, 12(4), 496-527.